

„Fellelt összefüggések.” Mítoszok és sztereotípiák a dél-alföldi szlovákság kulturális megnyilvánulásaiban

Kmet', Miroslav az anyaország és a dél-alföldi szlovákság történelmi kapcsolatát elemzi, benne az alföldi szlovák értelmiség szerepét. A 19. század mértékadó alföldi szlovák értelmiségét (főleg a történészeket, fontosabb történelmi munkák szerzőit) a helyi szlovákság további sorsával, kultúrájának alakulásával kapcsolatos állásfoglalásuk, elképzelésük szerint három csoportba sorolja. Az egyes csoportok olyan markáns egyéniségek neveivel fémjelzettek, mint Skolka András, Szeberényi Andor, illetve Haan Lajos, Zsilinszky Mihály, vagy Horváth Sámuel és Gajdács Pál. A 19. század második felében az alföldi (főleg evangélikus) szlovák értelmiség két, jól elkülöníthető csoportba oszlott, attól függően, hogy ki mennyire állt közel a szlovák nemzeti mozgalomhoz (illetve a túrócszentmártoni centrumhoz), vagy a magyar hazafiság erősebb, vagy gyengébb megnyilvánulásához (illetve a kettős identitás gondolatához). Lehet, hogy paradox módon a nemzetiségi tudatban az alföldi szlovákok kultúrtörténetének ambivalens alakjai – főleg Haan Lajos és Zsilinszky Mihály mint a szlovák-magyar kölcsönösség szimbólumai – a jelen korban jelentős személyiségek a magyarországi (ahogy a romániai) szlovákok öntudatra ébredésének folyamatában, míg a másik, a Kutlík-irányzat képviselői az elképzeléseikkel együtt inkább feledésbe merültek. A „fellelt összefüggések” az alföldi szlovák közösségek történetében az idő múlásával új interpretációban jelentkeznek és mindamelllett kétségtelenül új sztereotípiák is formálódnak és fognak utóbb formálódni és alapvetően nagymértékben inspirálják majd őket éppen a 19. századi gondolatok.

Egedy Gergely

Skócia: a kiválás útján?

Scotland on the way to secession?

The idea of Home Rule for Scotland has a long history. The author of the present study makes an attempt at analyzing the process of Scottish nation-building leading first to devolution in 1997, and then to the present-day efforts of the Scottish National Party to achieve complete independence for Scotland. The study starts from the assumption that Scottish identity has by now undergone massive transformation, and the author is convinced that the case of Scotland shares a number of significant features with the ethno-regional movements of Western Europe. The first part of the study is concerned with a brief survey of Anglo-Scottish relations, and the second part with the antagonistic positions of David Cameron and Alex Salmond in respect of Scottish independence. The author regards it as an open question whether the reinvigorated Scottish identity proves to be compatible with Britishness.

Vajon kilép-e Skócia az Egyesült Királyságból? Ennek az esélyeit immár több évtizede latolgatják politikai elemzők, de a legutóbbi fejlemények most kézzelfogható közelségbe hozták ennek a lehetőségét.¹ Tényként egyelőre csak annyi állítható, hogy a brit államnak még sosem kellett olyan drámai kihívással szembenéznie, mint amely Skócia részéről fenyegeti. 2011 májusában a helyi parlamenti választáson abszolút többséget szerzett a függetlenség kivívását ígérő Skót Nemzeti Párt, s vezetője, a Skóciát „első miniszterként” irányító Alex Salmond januárban bejelentette, hogy 2014 őszén, az angolok legyőzésével záruló bannockburni csata 700. évfordulójára kiírják a népszavazást a függetlenné válásról. Az alábbi tanulmány annak magyarázatára tesz kísérletet, hogy a skót nacionalizmus miért szunnyadt több évszázadon át – s miért vált elemi erejűvé az ezredfordulóra.

¹ A legismertebb jóslatot talán a híres skót marxista történész, Tom Nairn hetvenes évekbéli munkája fogalmazta meg: *The Break-up of Britain*, New Left Books, London, 1977. 1999-ben publikált könyvének Nairn már ezt a címet adta: „Nagy-Britannia után”. (*After Britain*. New Labour and the Return of Scotland, Granta, London, 1999.)

Az etnoregionalizmus reneszánsza?

Az ún. etnoregionális mozgalmak megerősödése egész Európában megfigyelhető jelenség, s nyilván nem választható el a globalizáció következményeitől. Ezek ugyanis nem csak a nemzetállamok fölötti, szupranacionális szerveződések kialakulását segítették, hanem egyúttal az „állam alatti” (substate) regionális alapú identitásokat is felerősítik. A kisebbségben levő, a saját államiságot nélkülöző nemzetek mozgalmi általában szorosan összefonódnak a regionális jellegű törekvésekkel, még ha a kisebbségi nacionalizmus és a regionalizmus fogalmát meg is kell különböztetnünk egymástól. Úgy tűnik, hogy a globalizáció hatására az emberek világszerte hajlamosak „összezsugorítani” identitásukat, és a szűkebb közösségekkel azonosulni – e körülmény bizonyosan erősíti a regionális identitásokat. A nemzeti identitás felértékelődése, az identitáspolitikai előtérbe kerülése a legnagyobb figyelmet Kelet-Közép- és Kelet-Európa vonatkozásában kapta, de e fejlemény egyáltalán nem csak az egykori szocialista országokban következett be a hidegháború után, hanem Nyugat-Európában is. Joggal hangsúlyozza tehát Vizi Balázs, hogy az etnikai alapú politizálás itt is szinte újra virágkorát éli a nyolcvanas évek vége óta.”²

A kisebbségi nemzeti mozgalmaknak számos formája és típusa alakult ki – a kérdéskör egyik neves brit kutatója, Peter Lynch szerint a legtöbbet úgy tudhatjuk meg róluk, ha három dimenzióban, céljaik, ideológiájuk és stratégiájuk tekintetében vizsgáljuk őket.³ Természetesen e vonatkozásokban is nagyfokú heterogenitást találunk. A célok a belső autonómiától a teljes függetlenségig terjedő skálán mozognak: szeparatizmus/irredentizmus; konföderáció, föderáció, regionális autonómia, periferiális tiltakozás és periferiális identitásépítés – ezeket emeli ki a leggyakrabban a szakirodalom. A kisebbségi nacionalizmust felkaroló pártok ideológiai szintén széles ívet ölelnek fel, a markánsan baloldaliaktól (Union Démocratique Bretonne) a balközépen át (Scottish National Party) a radikális jobboldalig (Vlaams Belang) mindent megtalálni. Joggal hangsúlyozza azonban Lynch, hogy e pártokat nem az ideológiájuk különbözteti meg a többi párttól, hanem az autonómia valamilyen mértékére való törekvésük.⁴ A követett stratégia tekintetében megkülönböztethetők a rendszerellenes stratégiák, amelyek törvényellenes, erőszakos eszközökkel élnek, a „tri-

² Vizi Balázs: Regionális, kisebbségi politikai mozgalmak és az európai integráció, in: Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában, szerk. Kántor Zoltán, Gondolat, Budapest, 2007, 326.

³ Lynch, Peter: Minority Nationalism and European Integration, University of Wales Press, Cardiff, 1996, 4-7.

⁴ Lynch: i.m. 6.

bün-stratégiák”, melyek nem számolnak a kormányra kerülés esélyével, így elsősorban nyomásgyakorló potenciáljukat hasznosítják (a demokratikus kereteket tiszteletben tartva), valamint az ún. kormányzati stratégiák, melyek viszont a hatalomból való részesedés útján igyekeznek céljaikat megvalósítani. Ez a stratégiaja a Skót Nemzeti Pártnak is.

Identitás és politika: a Skót Nemzeti Párt születése

A skót nemzeti mozgalom egyáltalán nem új keletű, noha céljai, ideológiai elképzelései és eszközei sokat módosultak az elmúlt évszázadban. A célok tekintetében a skót nemzeti mozgalom, amely sajátos módon nem támaszkodott sem nyelvi, sem vallási tényezőkre, nagy utat járt be a teljes függetlenség követelésének felkarolásáig.⁵

Angliát és Skóciát formálisan első ízben 1603-ban egyesítették, Stuart Jakab angol királlyá koronázásával (I. Jakabként), de a végleges egyesítésre csak 1707-ben került sor, a két ország parlamentjének összevonásával, s a teljes unió törvényben való kimondásával. A politikai függetlenség elvesztése azonban egyáltalán nem vont maga után a skót identitás megszűnését, mint ahogy Wales XVI. századbeli bekebelezése sem járt együtt a lokális kötődések elhalásával. Nagy-Britannia sohasem vált olyan homogén nemzetállammá, amilyen például Franciaország. Az Egyesült Királyságnak mint politikai konstrukciónak a sikere a közös brit identitás kialakítására épült: a brit identitás úgy erősödött meg, hogy eközben a premodern eredetű identitásokat sem számolta fel.⁶ A brit identitás sikere érdekében az angol elit kétségtelenül nagyfokú józanságról és önkorlátozásról tett tanúságot, amikor lehetővé tette, hogy az ipari forradalom, majd pedig a világbirodalom előnyeiből Skócia és Wales is részesüljön.⁷ A rugalmasság jele volt az is, hogy Skócia az 1707-es unió után is megőrizhetett bizonyos fokú autonómiát: megtartotta saját, a római jog hagyományaira épülő jogrendszerét, egyházszerzetét, amelyben megkü-

⁵ Harvie egyenesen, kissé paradox módon, „nem-nemzeti nacionalizmusról” („non-national nationalism”) beszél: Harvie, Christopher: Scotland and Nationalism, Routledge, London, 3rd. ed. 1998, 34.

⁶ A brit identitás kérdésköréhez részletesebben ld: Egedy Gergely: A brit identitás felbomlása?, Századvég, 2007/3

⁷ A neves történész, Linda Colley azt hangsúlyozta, több kollégájának a véleményével ellentétben, hogy a brit identitás összegegyeztethető volt a skót és walesi identitással. Felfogása szerint „az identitások nem olyanok, mint a kalapok. Az ember egyszerre többet is felvehet.” Colley, Linda: Britons: Forging the Nation, 1707, 1887, Pimlico, London, 1994, 6.

lönbötetett szerepet játszott a Skót Presbiteriánus Egyház, és az oktatásban sem kellett szakítania saját intézményeivel. A skót politikusok hagyományosan kiemelkedő szerepet játszottak a birodalom irányításában, amint ezt Michael Fry könyvének a címe, „*A skót birodalom*” is tükrözi.⁸ Lord Dalhousie indiai alkirálytól David Livingstone-ig hosszú a Birodalommal azonosuló skótok sora... A marxista társadalomkutató, Tom Nairn a fentebb már hivatkozott, *Nagy-Britannia felbomlása* című könyvében vádként fogalmazta meg a XIX. századi skót középosztállyal szemben, hogy túl jól járt a Birodalommal, és ezért elhanyagolta Skócia ügyét. Valójában az történt, hogy a skót középosztály, amelynek nem voltak gyarmati jellegű, az írekéhez hasonlítható sérelmei, egy olyan skót identitást alakított ki, amely jól összeegyeztethetőnek bizonyult a britséggel. A birodalom egységét az unionizmus doktrínája szolgálta, s ez nem akadályozta a külön identitások kialakulását mindaddig, amíg az utóbbiak alárendelődtek a brit identitásnak.

Más nézőpontból közelítve a kérdést Christopher Harvie, a skót történelem ismert kutatója arra a következtetésre jutott, hogy egymással párhuzamosan két Skócia, két skót társadalom jött létre: a „vörös”, amely „kozmpolita” volt, urbánus és kifelé tekintő, terjeszkedéspárti („achieving society”), és a „fekete”, amelyet viszont „parokális” látókör, a tradíciókhoz való hűség és közösségcentrikusság jellemzett („defensive community”). A „vörös” Skócia érdekelt volt az unióban, a „fekete” viszont az angol dominancia ellen küzdött – a kettő azonban, s ez is lényeges, mégis egyfajta szövetséget alkotott, egymást kiegészítve.⁹

A skótoknak tett gesztusként 1885-ben létrehozták a *Scottish Office*-t, a Skótügyi Hivatalt, noha viszonylag szerény jogkörrel. Igaz, a későbbiekben a hivatal jogköre folyamatosan bővült, és a II. világháború után a skótügyi miniszter véleményét már szinte minden olyan ügyben ki kellett kérni, ami az országgrészt érintette. A gyakorlatban azonban a hivatalnak csak olyan kérdésekben volt mozgástere, amelyek a londoni kormányokat nem különösebben érdekelték.¹⁰ 1886-ban, megalakult az ébredező skót

⁸ Fry, Michael: *The Scottish Empire*, Tuckwell Press, Birlinn – East Linton, Edinburgh, 2001. Halász Iván arra is felhívja a figyelmet, hogy a skótok ugyan kétségtelenül profitáltak a Birodalomból, de mivel mégsem tudtak azzal maradéktalanul azonosulni, nemzeti veszteségnek érezték a nagyarányú kivándorlást. (Skócia 1821 és 1914 között csaknem 2 millió főt veszített el így.) Halász Iván: *A nemzetközi migráció és a közigazgatás*, Budapesti Corvinus Egyetem, Közigazgatás-tudományi Kar, Nemzetközi Migrációs és Integrációs Karközi Kutatóközpont, Budapest, 2011, 37–38.

⁹ Harvie: i. m. 4.

¹⁰ A Scottish Office tevékenységéhez részletesebben ld. a híres brit alkotmánytörténész, Vernon Bogdanor munkáját: Bogdanor, Vernon: *Devolution in the United Kingdom*, Oxford University Press, 1999, 111–119.

nemzeti mozgalom első politikai szervezete, a Scottish Home Rule Association, a skót önkormányzat bevezetését sürgető egyesület is. Ez az ír „home rule”-mozgalomról vette a példát, de azzal ellentétben semmilyen szeparatista célt nem tűzött maga elé.¹¹

A két világháború közötti időszakban a skót nemzeti mozgalomnak már bőven volt mire hivatkoznia saját létének az igazolására, hiszen az országgrész gazdaságára a nehézipar hanyatlása, az angliainál magasabb munkanélküliség és a nagyarányú kivándorlás nyomta rá a bélyegét.¹² Ez magyarázza, hogy a mozgalom már kevésnek találta az autonómiának a Scottish Office működése által biztosított mértékét, és napirendre tűzte egy önálló skót politikai párt megalakítását. Így született meg 1934-ben, több szervezet egyesítésével a *Scottish National Party*, a Skót Nemzeti Párt, amely eleinte csekély jelentőségre tett szert, a XX. század utolsó harmadában viszont a skóciai belpolitika fontos – az ezredforduló óta pedig megkerülhetetlen – szereplőjévé vált.¹³ Alapítója az egykori munkáspárti John MacCormick volt, aki nem az Egyesült Királyságból kiválásra, hanem csak az önálló skót parlament felállítására törekedett. A világháború alatt (1942) kiszorították őt a vezetésből, s ezt követően az SNP kifejezetten radikális-szeparatista irányvonalat vett, abból az elvből kiindulva, hogy képtelenség két országot egy kormánnyal irányítani. A párt vezetőségének egy része a szigetország világháborús erőfeszítéseit sem volt hajlandó támogatni, mondván, hogy ez nem Skócia háborúja. A szociális problémák a két világháború között elsősorban mégsem a nemzeti mozgalom vitorláit dagasztották, hanem inkább a Labour Party pozícióját erősítették, s a konzervatív unionizmus is megőrizte erős hadállásait Skóciában.

A II. világháborút követő két évtized gazdasági konjunktúrájában a skót nemzeti törekvések veszítettek befolyásukból, ám a hatvanas évek második fele már zaklatottabb időket hozott a szigetországban, s 1967-ben Hamiltonban a pártnak sikerült westminsteri mandátumot szereznie.¹⁴ Az első olajválság és a konzervatív Heath-kormányt megbénító sztrájk-hullám hátán, 1974 februárjában már 7-re, ugyanezen év októberében pe-

¹¹ Harvie: i. m. 17–18..

¹² Finlay, Robert J.: *Continuity and Change: Scottish Politics, 1900–45*, in: *Scotland in the Twentieth Century*, ed. by T. M. Devine and R. J. Finlay, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1996, 78–79. Skócia történetének egyik legújabb és legalaposabb összefoglalása: *The Oxford Handbook of Modern Scottish History*, eds. Devine, T. M. - Wormald, J., Oxford University Press, 2012

¹³ Kifejezetten a Skót Nemzeti Párt létrejöttének a történetéhez lásd: Finlay, Richard: *Independent and Free: Scottish Politics and the Origins of the Scottish National Party, 1918–1945*, John Donald Publishers, Edinburgh, 1994.

¹⁴ A legelső westminsteri mandátumot az SNP 1945 áprilisában, Mothewellben szerezte egy pótválasztáson, de 1945 nyarán ezt el is veszítette.

dig, a voksok 30 százalékaival, 11-re tudta emelni parlamenti képviselőinek a számát! Ezzel az SNP vált Skóciában a Munkáspárt után a legerősebb párttá. (A párt elsősorban a toryk rovására erősítette pozícióit.)¹⁵ Megfogalmazható tehát: amikor a Labour Party és a konzervatívok által egyaránt támogatott, széles körű társadalmi konszenzussal fenntartott jóléti állam alapjai megrendültek, a saját nemzeti identitással rendelkező Skócia polgárai másfajta választ adtak a kihívásra, mint Anglia. Az SNP e helyzetben Bogdanor kifejezésével egy igen hatékony „pressure group”-ként, nyomásgyakorló csoportként jelent meg.¹⁶

1969-1970-ben Skócia északi és keleti partjainál hatalmas olajmezőket fedeztek fel a tenger mélyén – ez a páratlan kincs érhető módon hozzájárult a skótok öntudatának az erősödéséhez, és könnyen cáfolhatóvá tette azt az angol érvet, hogy az ország rész gazdasága nem állna meg a saját lábán. (Korábban azt mondták nekünk, túl szegények vagyunk az önállósághoz, most meg azt, hogy túl gazdagok – így foglalták össze panaszaitkat a skótok...) Tény, hogy az olajkincs, amelynek a minősége felülmúlta a közel-keletiét, fájósebbé vált, mert a profit jó része elhagyta az országrészt. Ütközési pont lett abból is, hogy a skótok a kitermelés tempójának csökkentése mellett foglaltak állást, hogy ne kerüljenek ki túl hamar a tenger alatti olajmezők.¹⁷ „Ez Skócia olaja!” – hirdette az SNP az 1974-ben tartott két választás kampányában. Ezzel együtt elmondható, hogy elsődlegesen nem az olaj „fűtötte” a Skót Nemzeti Pártot; az olajkincs feltárása csak megerősítette a pártnak adott választói támogatást.

Európai integráció és népszavazás

Ismeretes, hogy 1972-ben, hosszas habozás és két francia vétó után Nagy-Britannia belépett a Közös Piacba. Érdekes és fokozatosan gyarapodó irodalma van annak az elméleti kérdésnek, hogy az európai integráció milyen hatással van az etnoregionális mozgalmakra és pártokra. A szakirodalomban a kisebbségi nemzeti mozgalmak és az integráció közötti kapcsolat jellegét illetően három markáns álláspont körvonalazódott.¹⁸ Az

¹⁵ Az SNP-nek a II. világháború utáni történetéhez részletesebben ld.: Lynch, Peter: *SNP: The History of the Scottish National Party*, Welsh Academic Press, Cardiff, 2002.

¹⁶ Bogdanor: i. m. 122–124.

¹⁷ A olaj gazdasági hatásához ld. Payne. Peter: *The Economy*, in: *Scotland in the Twentieth Century*, 29–33. Payne azt hangsúlyozza, hogy az olajkincs nem járult hozzá számottevő mértékben Skócia gazdaságának a fellendítéséhez.

¹⁸ E megközelítésekhez részletesebben ld.: Lynch: *Minority Nationalism*, 12–16.

egyik megközelítés abból indul ki, hogy a kisebbségi nacionalizmusok és az integráció között alapvető ellentét feszül; eszerint Európában véget ért a nacionalizmusok korszaka, a kisebbségi mozgalmak így ténylegesen az árral szemben úsznak, amikor szűken vett nemzeti céljaikat próbálják érvényesíteni. E felfogásban a kisebbségi nemzeti törekvések archaikus és atavisztikus jelenségek, amelyek nem kapcsolódhatnak az integrációhoz. Egy másik megközelítés viszont azt vallja, hogy az integráció és a kisebbségi törekvések kompatibilisek egymással: közös nevezőjük a hagyományos nemzetállam lebontása. Ebből pedig az is fakad, hogy minél mélyebb az integráció, annál nagyobb esélyei vannak a regionális autonómiák kivívásának. A harmadik megközelítés Európában egy „külső támogatót” lát a kisebbségi nemzeti törekvések számára; az unió eredendő pluralitása, sokszínűsége azt eredményezi, hogy valójában nem is beszélhetünk nemzeti és/vagy kulturális többségekről és kisebbségekről.

A brit tagság ténye a skótok olvasatában egyrészt azt sugallta, hogy országuk periferikus helyzete Londonnal szemben tovább erősödhet, ha minden változatlan marad, másrészt viszont azt ígérte, hogy a függetlenné válás esetén nem kell szembenéznük egy – retorzióként foganatosított – angol vámhatár fenyegetésével, amely igen káros lenne az angolnál gyengébb skót ipar számára, hiszen az integráció egyik alapelve a vámok lebontása. A Közös Piac így az angolokkal való unió gazdasági előnyeit kínálta arra az esetre is, ha az unió ténylegesen megszűnne.¹⁹ A fentebbiek fényében azt mondhatjuk tehát, hogy a skót nemzeti mozgalom az európai integrációban „külső támogatót” látott, és saját törekvéseit nem érezte az integráció folyamatával ellentétben állónak. E megállapítás a későbbiekre még inkább igaz.

A „Celtic Fringe”, a „kelta gyűrű” igényeinek a kezelésére valójában sem a konzervatívoknak, sem pedig a Munkáspártnak nem volt világos koncepciója, de a „hatalomátruházás”, a devolúció gondolata mindkét politikai oldalon felmerült. Elvi síkon a devolúciónak mint a decentralizálás lehetséges módjának Kaiser Tamás két típusát különböztette meg: az adminisztratív devolúciót, amely „közös vagy megosztott hatáskörök révén bizonyos területeken lehetővé teszi a helyi érdekek figyelembevételét”, és az ennél messzebbre menő „törvényhozói devolúciót”, amely viszont „a felsőbb és az alsóbb szintű funkciók jogi és intézményes elválasztásával megteremtí a részleges területi és politikai autonómia feltételeit.”²⁰ A konzervatívok a II. világháború után is megpróbálták az unionizmus hagyomá-

¹⁹ Vö.: Bogdanor: i. m. 127.

²⁰ Kaiser Tamás: *A devolúciós folyamat alternatívái és kihívásai Nagy-Britanniában, Valóság*, 2006/4 (45. évf.), 79.

nyát összekapcsolni a külön skót identitás tudomásulvételével, s ezt szembeállítani a Munkáspárt „centralizáló törekvésével”; többségük sokáig nem zárkózott el a korlátozott hatalomátruházás gondolatától sem. Bár maguk a skót toryk sem voltak egységesek, Edward Heath konzervatív pártvezér 1968-ban a „Perth-i Deklarációban” ígéretet tett arra, hogy kormányra kerülése esetén kezdeményezni fogja egy közvetlenül választott skót parlament létrehozását. Ennek indoklására Heath még arra is hivatkozott, hogy a konzervatívok mindig is a hatalom megosztásának a hívei voltak. Választási győzelme után (1970) azonban ebből semmi sem lett; a toryk a helyi közigazgatás rendszerének a megreformálásával kísérelték meg leszerelni a skóciai devolúció híveinek a táborát. A népszerűségük gyorsan erodálódott is.

Közben, 1973 októberére elkészült a Lord Kilbrandon vezetete, még a munkáspárti kormány által 1969-ben felállított Alkotmányügyi Királyi Bizottság (Royal Constitutional Commission) jelentése, amely a skót és walesi hatalomátruházás mellett foglalt állást, bár azt erősen körülbástyázva. A devolúció ügyét végül a Labour Party karolta fel, amely az ötvenes-hatvanas években még komoly gyanakvással szemlélte a kisebbségi-regionális mozgalmakat. Jól magyarázható érdekektől vezérelve tette ezt: neki sokkal erősebb pozíciója volt Skóciában, mint fő vetélytársának, és a skót nacionalizmus erősödése e bázis elvesztésével fenyegette. A Heath-t leváltó Wilson-kormány 1974-ben ezért azt indítványozta, a Kilbrandon-bizottság javaslataira alapozva, hogy Skóciában és Walesben egyaránt hozzanak létre törvényhozó gyűléseket, a skótnak szélesebb jogkört biztosítva, mint a walesinek.

1976-ban a munkáspárti kormány – ígéretének megfelelően – az alsóház elé terjesztette a törvényjavaslatot, a tory ellenzéknek azonban, amelyet 1975-től már Margaret Thatcher vezetett, aki a pártnak Skóciára vonatkozó nézeteitalapvetően megváltoztatta, *de facto* sikerült a tervet megtorpedóznia. Feltétellel tette ugyanis, hogy az erről tartandó népszavazáson az összes választásra jogosult polgárnak legalább a 40 százaléka igent mondjon. Hogy ez mit jelentett, az kristálytiszán megmutatkozott, miután 1979 tavaszán James Callaghan munkáspárti kormánya kiírta a népszavazást a részleges hatalomátruházásról. Skóciában az urnához járulók 52 százaléka igennel voksolt, de ők – a 63 százalékos részvételi arány mellett – a jogosultaknak csak egyharmadát alkották. (Walesben pedig csak 12 százalék szavazott igennel.) Az eredmény egyértelműen jelezte, hogy bár a hetvenes évek végére megerősödtek az etnoregionális törekvések, a brit tudat mély gyökerekkel rendelkezett a szigetországban. Igen lényeges tényező volt az is, hogy bár a Skót Nemzeti Párt hivatalosan az „igen” mellett foglalt állást, a devolúció valójában a párton belül sem él-

vezett egyértelmű támogatást, mégpedig azért nem, mert jó néhányan attól tartottak, hogy megvalósítása számottevően gyengíti a teljes függetlenséget követelők pozícióját. A skót nacionalizmus egészen a XX. század végéig alulmaradt a brit tudattal, a „britséggel” szemben.

1979 májusában Margaret Thatcher került kormányra, s az általa felkarolt neokonzervatív irányvonal nagymértékben elidegenítette a skótokat.²¹ Egyrészt azzal, hogy a régi birodalmi „unionizmusban” gondolkodó kormányfő nem kívánt tudomást venni a skót különállás tradíciójáról, másrészt pedig az erőltetett neoliberális gazdaságpolitikával. Ez ugyanis a szélsőséges individualizmust és a vállalkozói erényeket állította előtérbe, ami komoly ellenállásba ütközött az erős közösségi hagyományokkal és az angliainál kiterjedtebb állami szektorral rendelkező Skóciában. Hiba lenne elfeledkezni arról, hogy a nemzeti azonosságtudatnak nem kizárólag a történelem, a nyelv és a kultúra lehet a forrása – a társadalmi szolidaritás intézményesült, nemzeti kockázatközösségen nyugvó formái is az identitást formáló tényezők köré tartoznak. A II. világháború után kiépített brit „welfare state”, jóléti állam vívmányai hozzájárultak annak a brit tudatnak az erősítéséhez, amelyet egyaránt a magukénak éreztek a szigetországot alkotó nemzetek, az angolok, a skótok, a walesiek és az (észak-)írek.²² A társadalmi összetartozást szolgáló intézmények gyengítésére irányuló neoliberális intézkedések nem maradtak következmények nélkül Skóciában: szinte teljes mértékben erodáltak a konzervatívok politikai támogatottságát. Thatcher utódja, John Major sem tanúsított nagyobb empátiát, amikor egyrészt érdemi változtatások nélkül folytatta e neokonzervatív kurzust, másrészt pedig az „unió” védelmének álláspontjára helyezkedve határozottan elutasította az autonómia törekvések minden formáját. „Mi unionista párt vagyunk. Harcolnunk kell az unióért... Az Egyesült Királyság veszélyben van. Ébredjete fel, amíg nem késő!” – hirdette meg Major 1992-ben, és hasonló hangnemben kampányolt 1997-ben is.²³

A skót konzervatívok így nehéz helyzetbe kerültek, mert e helyzetben már nem tudták többé egyidejűleg hitelesen képviselni a brit és a skót szempontokat.²⁴ E háttér magyarázza, hogy míg a csúcsponton, 1955-ben a

²¹ A thatcheri neokonzervativizmushoz részletesebben ld: Egedy Gergely: Nagy-Britannia története (XX. század), Aula, Budapest, 1998, 381–399; Brit konzervatív gondolkodás és politika (XIX-XX. század) Századvég, Budapest, 2005, 246–252.

²² Ward, Paul: *Britishness Since 1870*, Routledge, London, 2004, 148; 154.

²³ Lynch, Philip: *The Politics of Nationhood. Sovereignty, Britishness and Conservative Politics*, Macmillan, London, 1999, 109.

²⁴ A skót konzervatívok dilemmáihoz részletesebben ld: Lynch, Peter: *The Scottish Conservatives, 1997-2001. From Disaster to Devolution and Beyond*, in: *The Conservatives in Crisis*, ed. by Mark Garnett and Philip Lynch, Manchester University Press, Manchester, 2003, 164–181.

toryk a voksok 50 százalékát nyerték el Skóciában, az 1997-es választáson, amely Tony Blair Új Munkáspártját juttatta hatalomra, már egyetlenegy mandátumot sem tudtak szerezni! Az 1950-es és 60-as években a Labour Party még elutasította a devolúciót, azzal az indokkal, hogy a hatékony szociálpolitika centralizációt igényel, az 1980-as és 90-es években viszont szerepcsere következett be, s immár a toryk vetették el, míg a Munkáspárt támogatta. Ezzel összefüggésben a Labour Party még Thatcher és Major alatt, 1979 és 1997 között is a legerősebb párt tudott maradni Skóciában.

A devolúció végrehajtása

E politikai fejleményekkel összefüggésben a közvélemény-kutatások egyértelműen tükrözték, hogy Skóciában az ezredfordulóra jelentősen csökkent azok aránya, akik magukat britként határozták meg, s látványosan megemelkedett azoké, akik kizárólag skót identitásúnak vallották magukat. Az utóbbiak aránya az első népszavazás évében, 1979-ben még csak 56 százalék volt, az 1997-es népszavazáskor pedig már 85 százalék!²⁵ A skót nemzeti érzések fellángolásához hozzájárult még Mel Gibson 1995-re elkészített, a történeti hűség rovására tagadhatatlanul elfogult filmje is, „*A rettenthetetlen*”, amely a középkori hős, William Wallace küzdelmét dolgozta fel. Az SNP aktivistái a mozik előtt osztogatták programjukat – s a film bemutatását követően jelentősen nőtt a pártba belépők száma... A neokonzervatív thatcheri–majori politikától elidegenedés kihasználásában fontos szerepet játszott az a mozgalom, amely már az elvetélt 1979-es népszavazás első évfordulóján, 1980-ban zászlót bontott „Campaign for a Scottish Assembly”, vagyis „Kampány a skót nemzetgyűlésért” néven. A pártközi szervezet 1989-ben életre segítette a Skót Alkotmányozó Konvenciót (Scottish Constitutional Convention), amely deklarálta, hogy Skócia sorsáról nem dönthetnek a Westminsterben. E testület bocsátotta ki 1995-ben a „Scotland’s Parliament, Scotland’s Right”, vagyis a „Skócia parlamentje Skócia joga” című állásfoglalást, amely az 1998-as devolúciós törvény alapjául szolgált.²⁶ Lényeges ugyanakkor hozzáfűzni ehhez, hogy a konvenciót nemcsak a skót toryk nem támogatták, hanem az SNP is elfordult tőle, mivel a testület nem tekintette választható útnak a teljes függetlenséget.

²⁵ Peterson, Lindsay: *New Scotland, New Politics*, Poligon, Edinburgh, 2001, 105.

²⁶ Harvie, Christopher – Jones, Peter: *The Road to Home Rule*, Poligon at Edinburgh, 2000, 149–153; Bogdanor: 197–198.

A konzervatívok 18 éves uralmának véget vető 1997-es választást megnyerő Új Munkáspárt a brit identitást is „modernizálni” kívánta. A 2000 márciusában tartott nevezetes „Nagy-Britannia-beszédében” Tony Blair azt fejtegette, hogy politikájának minden eleme a modernizációra irányul – s ez szabta meg az identitáshoz való viszonyát is. Blair abból indult ki, hogy a hatalomátruházás végrehajtása nem gyengíti, inkább erősíti a brit állam egységét; a devolúcióban a Nagy-Britanniát alkotó nemzetek partneri viszonyának „értelmes modernizációját” látta.²⁷ E politika jegyében a New Labour kormánya gyorsan végrehajtotta a devolúciót Skóciában és Walesben. Az 1997 szeptemberében rendezett népszavazáson a skótok 74 százaléka voksolt igennel az önálló parlamentre, amely 1999-ben ült össze először. A Skócia jogállására vonatkozó 1998-as törvény kimondja a skóciai parlament felállítását, és pontosan felsorolja, mely területeken illetékes az Edinburghben felállított parlament, s melyek maradtak Londonnak „fenntartva”.²⁸ A 28. paragrafus ugyanakkor azt is kimondja, hogy e törvény nem fosztja meg az Egyesült Királyság parlamentjét attól, hogy törvényeket hozzon Skócia számára.²⁹ Ez a törvény tehát, amint arra a jeles alkotmányszakértő, Bogdanor rámutat, megőrzi a westminsteri törvényhozás elsőbbségét, s így elveti a szeparatizmust, de föderalizmusról sincs szó, amely kizárólag meghatározott tárgykörökben tenné lehetővé a Westminsternek a Skóciát érintő törvények meghozatalát.³⁰ A 129 képviselőből álló egykamarás törvényhozásban 73 képviselőt egyénileg, 56-ot pedig lista alapján választanak meg. A törvényhozás különleges jogai közé tartozik, hogy a skót adófizetők számára három százalékkal növelheti vagy csökkentheti a brit jövedelemadó alaprátáját. A skót kormány a skót parlamentnek felel, vezetőjét, az „első minisztert” az uralkodó nevezi ki. A nemzetközi arénában ugyan Skócia nem vált önálló aktorrá, de jogot nyert arra, hogy külön képviselést tartson fenn az EU központjában, Brüsszelben. A konzervatívok e fejleményeket a legkevésbé sem támogatták, de tiszteletben tartották a skótok döntését.

Az első választást az új törvényhozó testületbe 1999-ben tartották, és munkáspárti győzelem született, az első kormányfő (hivatalosan „első

²⁷ Tony Blair’s Britain Speech, 28 March, 2000, www.guardian.co.uk/.../britishidentity... („Devolution at long last offered a sensible modernisation of the partnership in the UK.”)

²⁸ Grüber Károly megjegyzi, hogy Európában „valószínűleg a skót parlamentnek vannak a legerősebb kompetenciái más alkotmányos régiókhoz viszonyítva” Grüber Károly: *Aszimmetrikus brit devolúció és a 2009-es EP-választások Skóciában, Walesben és Észak-Írországban*, www.prominoritate.hu/folyoiratok/2009/ProMino09-3-08-Gruber.pdf

²⁹ Scotland Act, 1998, www.legislation.gov.uk, („This section does not affect the power of the Parliament of the United Kingdom to make laws for Scotland”)

³⁰ Bogdanor: i. m. 202.

miniszter”) a devolúció lebonyolításában fontos szerepet játszó, Tony Blair kormányában a skótiügyi miniszter posztját betöltő skót politikus, Donald Dewar lett. A második legerősebb párttá az SNP vált, amely – a Skóciai Munkáspárthoz (Scottish Labour Party) hasonlóan – ugyancsak leginkább szociáldemokrata irányultságuként jellemezhető. (Jól tükrözve a skót polgárok többségének egalitárius politikai preferenciáit.)³¹ 2007-ben már a Skót Nemzeti Párt kapta a legtöbb szavazatot, de 2011-ig csak kisebbségi kormányt tudott alakítani, s ezért a függetlenség ügyében is óvatosságot tanúsított. Ez magyarázza, hogy bár Salmond már 2007-ben kilátásba helyezte a referendum kiírását, végül elhalasztotta ezt a tervét. A 2011-es „földcsuszamlásszerű” győzelem azonban jelentékenyen kitágította a párt mozgásterét, s vezetőinek szemében kötelezettséget is jelent a népszavazás kiírására.

A neves történész, Andrew Marr a devolúció megvalósítását úgy értékelte, mint „Nagy-Britannia halálát”.³² E felfogást sokan osztották, jó néhányan azonban nem így gondolkodtak a hatalom átruházásáról. Az SNP egyik befolyásos tagja, Margo Macdonald úgy vélte, hogy a devolúció valójában hozzájárul ahhoz, hogy a brit tudat fennmaradjon. E megközelítésben a hatalomátruházás, Ward kifejezésével, „az unionizmus egy formájaként” jelent meg.³³ Ugyanakkor jegyezzük meg, hogy a devolúció végrehajtása és a skót nemzettudat látványos megerősödése elkerülhetetlenül hatott az angol öntudatra is. Felmerült ugyanis, hogy Angliának vajon miért nem jár az a különleges bánásmód, amelyben Skócia részesül. Hogyan lehetséges, hogy miközben a skót belügyekbe az angol képviselőknek nincs beleszólásuk, a skót képviselők a Westminsterben az angolokat érintő kérdésekről is szavazhatnak? Theresa Gorman tory képviselő pedig 1999-ben már azzal a javaslattal állt elő, hogy egy külön angol parlamentet is állítsanak fel!³⁴ A konzervatív politika „fősodra” tartózkodott ugyan e radikális követelés felkarolásától, de 2010-es választási kampányában még Cameron is úgy foglalt állást, valamit tenni kell majd azért, hogy az angoloknak ne legyen kevesebb joguk, mint a skótoknak...

³¹ A modern SNP arculatához ld.: Mitchell, James – Bennie, Lynn – Johns, Roberts: The Scottish National Party. Transition to Power, Oxford University Press, 2012

³² Marr, Andrew: The Day Britain Died, Profile Books, London, 2000.

³³ Ward: i. m. 157.

³⁴ Gorman, Teresa: A Parliament for England, This England Books, Cheltenham, 1999; az „angol kérdéshez” részletesebben: The English Question, ed. by R. Hazell, Manchester University Press, Manchester, 2006.

Salmond és Cameron érvei

Alex Salmond azon bejelentésére, hogy 2014-ben kiírják a népszavazást, David Cameron miniszterelnök egyértelművé tette, hogy ő mindent meg fog tenni a brit állam egységének megőrzéséért, s ennek érdekében kormánya – „Better Together”, vagyis a „Jobb együtt” mottóval – nagyszabású kampányt indított a skótok meggyőzésére. Együtt többek vagyunk és erősebbek, Skócia ötmillió lakosa része egy hatvanmilliós gazdaságnak, a föld hetedik legerősebb gazdaságának – hangsúlyozta a miniszterelnök, önmagát az „egész Egyesült Királyság patriótájaként” határozva meg.³⁵ E kérdésben még a munkáspárti ellenzék vezetője, Ed Miliband is hasonlóan foglalt állást, rámutatva, hogy Nagy-Britannia felbomlása gyengítené a gazdasági recesszió elleni küzdelem hatékonyságát, és káros versenyt teremtené a két országrész között. Glasgow-i beszédében még arra is emlékeztetett Miliband, hogy a szülei a brit államban találtak menedéket a hitleri üldözés elől: „az Egyesült Királyság olyan ügy volt, amelyért érdemes volt harcolni”.³⁶ A konzervatívok, a liberális demokraták és a munkáspártiak tehát egyetértenek Skócia kiválásának elutasításában, arra viszont gyakorlatilag valamennyien ígéretet tettek, hogy 2015 után tovább bővítik a skót önkormányzatot.

Salmond viszont másként látja ezt a kérdést. Azt jelezte ugyan, hogy a független Skócia is a brit uralkodót tekintené államfőjének, és továbbra is a fontot használná, de a *Sky News*nak adott interjúban úgy fogalmazott, igen csípősen, hogy véget ért az az idő, amikor Skócia úgy táncolt, ahogy London fűtyült... A patinás egyetemen, a London School of Economicsban tartott előadásán pedig arról beszélt, hogy Skócia népét dúsgazdaggá teheti az északi-tengeri olajból származó jövedelem megszerzése. Azt állította, hogy „Skócia jövőbeli gazdasági növekedésének a függetlenség a kulcsa”.³⁷ Az SNP hivatalosan az olajmezők 90 százalékára tart igényt, amit Londonban eltűzöttnek ítélnék. Az olajhoz fűződő reményekre árnyékot vetnek azok a szakértői állásfoglalások, amelyek szerint a készletek negyedszázadon belül akár teljesen kimerülhetnek.³⁸ E jelzések-

³⁵ David Cameron: Scotland and the UK Are Stronger Together, www.scotsman.com/.. 16 February 2012; Cameron Details Arguments Against Scottish Independence, www.nytimes.com/.../cameron-speech-scotland-inde.. 16 February, 2012.

³⁶ Ed Miliband Pledges to Fight Salmon, www.dailymail.co.uk/.../Scottish-Independence-Ed.. 31 January, 2012

³⁷ Independence is „Key to Growth Boost”: LSE Lecture, www.snp.org/.../independence-key-gr..., 16 February, 2012

³⁸ A skóciai olajkincs jövőjéhez és gazdasági perspektíváihoz ld.: Thomas Walde: Scotland's Oil: Does Oil in Scotland Have a Future? http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/journal/html/Vol14/Vol14_5.pdf

kel minden valószínűség szerint Salmond maga is számol, mert már több ízben utalt az óriási lehetőségekkel kecsegtető megújulóenergia-potenciál (szél-és hullámenergia) kihasználásnak szándékára is.

Skócia nemzetközi kapcsolatait illetően a függetlenségi kampány egyik fő szervezője, az SNP westminsteri frakciójának vezetője, Angus Robertson 2012 júliusában bejelentette, hogy – szakítva a párt 30 éve képviselt NATO-ellenes álláspontjával – a független Skócia az észak-atlanti szövetség tagja maradhatna. Csak ahhoz ragaszkodna, hogy a nukleáris töltetű fegyvereket távolítsák el a területéről. Az Európai Unióhoz fűződő viszony tekintetében pedig úgy foglalt állást, hogy Skócia Nagy-Britanniánál „jobban integrálódna”.³⁹ Skócia mindig is európai nemzetnek tekintette magát – hangsúlyozta. Az SNP tehát „külső támogatót” lát Európában.

Salmond azt is sűrűn hangoztatja, hogy az önállóságról folytatandó vita menetrendjét a skótok maguk szeretnék meghatározni. Ezzel arra az alkotmányjogi problémára utal, hogy a jelenlegi szabályozás szerint a Westminster hozzájárulása nélkül Holyrood (a skót parlament) nem írhat ki ügydöntő népszavazást. A kérdést tovább bonyolítja, hogy a brit alkotmányos berendezkedés alapján egy népszavazás nem kötelezheti a londoni kormányt; Skócia alkotmányos státusának megváltoztatásáról is csak a westminsteri parlament hozhat döntést. Cameron azonban, összhangban a brit politikai kultúra hagyományaival és íratlan szabályaival, nem úgy kíván küzdeni Skócia kiválása ellen, hogy adminisztratív akadályokat gördít ennek útjába, hiszen ez aligha lenne célszerű. A brit kormányfő egyértelműen kijelentette, hogy hozzájárul a népszavazáshoz. Két kulcskérdésben azonban komoly nézeteltérés mutatkozik. Míg az SNP csak 2014 őszére tervezi a választást, London mielőbbi döntést szeretne, számolva azzal, hogy jelenleg még kisebbségben vannak a teljes elszakadással rokonszenvezők, de az idő múlása ezen változtathat. A közvélemény-kutatások szerint a skótoknak jelenleg csak az egyharmada támogatna egy ilyen radikális döntést, amely számos kényes kérdést felvetne – egyebek között a hatalmas mértékű közös államadósság megosztását.⁴⁰

A dilemmákat és nehézségeket látva az ügyes taktikusként ismert Salmond azt szeretné, ha a szavazólapra egy második kérdés is felkerülne: egy olyan válaszlehetőség, amely az autonómia további bővítéséhez kér felhatalmazást, fenntartva egyelőre az unióban maradáást. Ez az ún. „de-

³⁹ Angus Robertson: Independent Scotland „More Integrated”, www.telegraph.co.uk/News/UK/News/Scotland, 19 June, 2012.

⁴⁰ A Scottish Centre for Social Research 2011 decemberében publikált jelentése szerint a skótok 32 százaléka támogatta a teljes függetlenséget – és csak 21 százalék foglalt állást a status quo változatlan fenntartása mellett. ↑ Carrell, Severin (5 December 2011). „Scots back independence – but at a price, survey finds”, www.guardian.co.uk

vo-max”, opció, amely teljes pénzügyi-adóügyi autonómiát (full fiscal autonomy) biztosítana Skóciának, a közös kül- és védelmi politika fenntartásával. A „keményvonalas” függetlenségpártiak bírálták Salmondot ennek az opciónak a beemeléséért, azt kérdezték, hogy ugyan miféle szuverenitás az, amely lemond az önálló külpolitikáról. De, egészen más okból, Cameron is határozottan ellenzi, hogy ez az indítvány is választható legyen a népszavazáson. Pontosan érzékeli ugyanis a veszélyt, azt, hogy ez az opció viszont könnyen többséget kaphat – s aztán gyorsan elvezethet ahhoz, amit most még a skótok többsége sem kíván, a teljes kiváláshoz. London tehát amellet van, hogy mielőbb döntsenek a skótok, már 2013-ban, és csak egyetlen kérdés szerepeljen, nevezetesen ez: „Akarja-e Ön, hogy Skócia független országgá váljon?”

A pro és kontra álláspont főbb érvei a következő táblában foglalhatók össze egészen tömören:⁴¹

Opció	Mellette szóló érvek	Ellene szóló érvek
Status quo	Az Egyesült Királyság egy roppant sikeres gazdasági és politikai unió, amely biztonságot jelent, és megosztja a kockázatokat alkotóelemei között.	Nem veszi figyelembe Skócia önrendelkezési igényét és egyedi szükségleteit; a skót érdekek alárendelődnek az angol érdekeknek.
„Devo plus” (pénzügyi önállóság, közös kül- és védelmi politika)	Skóciáé az adók kivételének a joga; saját szükségleteihez igazíthatja gazdaság- és szociálpolitikáját.	Az adó- és pénzügyi politika feletti kontroll nagymértékben érinti az Egyesült Királyság többi részét, és meggyengíti az ország egységét.
Függetlenség	Skócia képes az önálló állami létre, és nincs nyomós érv az ellen, hogy miért ne élhetne ezzel.	Skócia elveszíti az Egyesült Királyság által nyújtott biztonságot, és jóval nagyobb pénzügyi kockázatokkal kell számolnia.

Linda Colley úgy vélte, hogy a „britség” („Britishness”) valójában a skótok XVIII. századi találmánya volt, amely azt a célt szolgálta, hogy

⁴¹ A Guardian összefoglalójának alapján: Scottish Independence: the Essential Guide, www.guardian.co.uk/.../scottish-indep..

Skócia pozícióját megerősítse az Egyesült Királyságon belül. Ezzel az állítással természetesen lehet vitatkozni, amiként más történészek azon véleményével is, hogy a britség az angolságnak a nem angolokra való imperialista rákényszerítése volt.⁴² De akárhogy is értékelünk, tény, hogy a brit tudat a brit állam legitimációs alapjául szolgált, és ezt alapjaiban kérdőjelezték meg a skót függetlenségi törekvések. Ma még nem lehet megmondani, hogy a skót nemzetépítés végleg felbomlasztja-e Nagy-Britanniát, avagy a megerősödött skót identitás összeegyeztethetőnek bizonyul a brit tudattal, egy „újfajta unió” keretében, Richard Finlay fordulatával élve.

Egedy Gergely
(*egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem,*
Közigazgatás-tudományi Kar)

KRITIKA

Jákóczy László

A nemzet és társadalom kapcsolata a történelemben és napjainkban

Csámpai Ottó *Nemzet és társadalom*. Bevezetés az etnopszociológiába című könyve egy laikusok számára is könnyen érthető betekintést ad az etnopszociológia tárgyába. Bár a könyv 2005-ben jelent meg Budapesten és Zürichben a Heraldika Kiadó és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület gondozásában, tartalma mindinkább időszerű, mi több, napjainkban életbevágóan fontos. Nem utolsó szempontként meg kell említeni, hogy a könyvet Nagy József pozsonyi festőművész grafikái is szépen kiegészítik, olvasása élvezetes, s emellett tudományos. Ennyit lehetne elmondani egy rövid bevezető apropóján erről a tartalmas, szakmailag várt és megindokolt 280 oldalas könyvről a szlovákiai magyar szociológus, egyetemi docens művéről.

A könyv Szlovákia EU-ba belépését követően jelent meg, azaz egy olyan időszakban, amikor az EU-t sok szkepticizmus övezte. Amint a könyv írója hangsúlyozza, az EU-ba belépés nem jelenti a nemzetek közti vélt vagy valós történelmi, szociális, politikai problémák automatikus megoldását. Mi több, azt is fontos tudatosítani, hogy Európa etnikai és kulturális arculata, főleg a növekvő bevándorlás következtében, valószínűleg nagyban megváltozik. Emellett a könyv megírásának oka az olyan alapfogalmak nem ismerete vagy félreértelmezése, mint például nemzet, nép, etnikum, nemzetiség, népcsoport, nemzettudat, identitás, nemzeti jellem, rasszizmus, nacionalizmus, asszimiláció. A szerző aláhúzza, hogy műve nem áttörő új meglátásokat ad, inkább csak rendszerezi a már meglévő és tudományos körökben elfogadott gondolatokat, paradigmákat, és egységes formát ad nekik. Ennek a „tudományos igényű szociológiai elmélkedésnek” – hogy az író szavaival éljek – célja, hogy objektív kutatásokra és a szociológiai elemzés módszereire ideológiáktól és közösségi érdekektől mentes képet adjon az említett alapfogalmakról, amelyek öt fejezetben találhatóak.

A könyv első fejezete mintegy rövid történelmi áttekintést ad a szociológia és a rokontudományok tárgyáról és fejlődéséről, illetve olyan személyiségekhez köti, akik nagyban hozzájárultak a társadalmak elemzéséhez, s elképzeléseikkel próbálták azokat tökéletesíteni. Egy alfejezetben

⁴² Vö.: Ward: i. m. 6–8.